

Eduard Maur

Na letošním sympoziu jsme slyšeli podnětné myšlenky o vztahu novodobého měšťanstva k tradici, o kontinuitě a diskontinuitě ve vztahu k minulosti, o danosti či naopak instrumentálním formování historické tradice, o vzájemném vztahu této tradice a objektivně daných historických faktů. Jednou z možností, jak posunout řešení takovýchto někdy jen letmo nadhosených problémů kupředu, je sledovat formování a funkci konkrétní historické tradice v její dějinné podmíněnosti.

K nejvýznamnějším historickým tradicím, jichž se dovolávalo české národní hnutí v 19. století, nepochybně patřila tradice boje proti „odvěkému nepříteli“, tradice ozbrojeného zápasu starých Čechů proti německé agresii, tradice hrdinských činů a slavných vítězství, jimiž se naši předkové v těchto zápasech ozdobili. Tato tradice se vyznačovala zřetelnou kontinuitou se starou feudální historiografií. I čeští národně uvědomělí měšťané 19. století oslavují Břetislava I.-českého Achilla, Soběslava I. nebo Přemysla Otakara II., vládce, kteří se statečně a úspěšně i méně úspěšně postavili na odpor neoprávněným nárokům „německých“, tj. středověkých římských císařů. Kontinuita s touto starší, feudální tradicí byla dána především potřebou najít v minulosti oporu pro současný národnostní zápas, a byla zejména ve druhé polovině 19. století posilována i navázáním českého politického programu na tradice české feudální státnosti. Zároveň ovšem v souladu s aktuálními podmínkami českého národního hnutí, s jeho měšťanským charakterem a s účastí lidových vrstev v něm, byla feudální dějinná tradice překračována, modifikována a v mnoha bodech i negována. Zřetelná kontinuita je doprovázena i neméně zřetelnou diskontinuitou.

Nejvýznamnější přesah starší tradice nesporně představuje identifikace ideologů české buržoazie s husity, nadšení nad jejich vítěznými boji. V tom se česká historiografie, krásná literatura i publicistika, stejně jako výtvarné umění i hudba

do značné míry vrací k pojetí měšťanské utrakvistické a bratrské historiografie předbělohorské a rozchází se s ideologií barokní. Ani ta se sice místy neubráníla obdivu nad válečným uměním husitů, avšak tento obdiv jen nezřetelně probleskuje mezi přívalem tvrdých odsudků, jimiž protireformační dějepisci husity zahrnovali. Mluvčí novodobého českého národně uvědomělého měšťanstva se naproti tomu s husity přímo ztotožňují, dokonce s jejich levým křídlem, zároveň ovšem smysl jejich zápasu interpretují v souladu s vlastními cíli. /1/

Diskontinuitu ve vztahu k české barokní historické tradici, k systému jí preferovaných hodnot, však nemusíme demonstrovat jen na měnícím se pojetí husitů. Lze uvést posun hodnocení i u řady jiných jevů, někdy sice nepřilíš významných, zato však charakteristických. Ve vztahu k tradici obrany Čech proti německé agresii lze uvést např. posun v pohledu na postavu proslulého eremity Günthera - Vintíře, který se ze světce uctívaného českou středověkou a zejména barokní historiografií či spíše hagiografií stává v 19. století náhle prototypem zrádce českých národních zájmů.

Urozený durynský šlechtic, později dolnoaltaišský mnich a posléze eremita žijící v ústraní hlubokých lesů na bavorském svahu Šumavy, se před bitvou, v níž byl roku 1040 německý panovník Jindřich III. na hlavu poražen českým knížetem Břetislavem někde v okolí Domažlic, pohyboval v Jindřichově okolí a po bitvě byl zřejmě použit jako diplomat při jednání s Břetislavem. Bližší okolnosti jeho vztahu k Čechům a jejich knížeti neznáme, jen nejasné zmínky některých soudobých pramenů a zejména fakt, že byl pohřben v Břevnově, dávají tušit, že jeho vztah ke knížeti byl spíše přátelský a že Günther měl v Čechách již za svého života určitou autoritu.

V druhé polovině 13. století se náhle v prostředí českých benediktýnů, zejména v Břevnově, vynořují svědectví jeho kultu: náhrobek, legenda a dvě listinná falza. Zmíněné písemné památky se pokoušejí doložit přátelské styky mezi eremitou a Břetislavem I. výčtem konkrétních skutků. Vintířovský kult pak vrcholí v baroku. Zásluhou jezuity Alberta Chanovského se rozvíjí zvláště intenzívně v končinách při bavorské hrani-

ci, kde se mj. ustaluje tradice, že Vintíř žil jako eremita na české straně Šumavy v poustevně na Dobré Vodě u Hartmanic.

V 19. století se však v českém prostředí z uctívaného světce náhle stává zrádce. Východiskem k novému hodnocení Vintířovy osoby se stává zpráva jeho současníka, že zásahem našeho eremity /interveniente Gunthario eremita/ byli po bitvě roku 1040 vyvedeni ze země zbylí němečtí bojovníci. Zmínka, kterou lze v kontextu ostatních pramenných svědectví vykládat jen ve smyslu zásahu diplomatického, byla některými německými historiky /pochvalně/ interpretována tak, že eremita, znalý terénu, osobně vyvedl německé bojovníky postranními stezkami z lesa. Vysvětlení ochotně převzala i česká historiografie v čele s Františkem Palackým, ovšem již bez pochvalného akcentu. Navíc je rozvinula v tom smyslu, že stejným způsobem mohl Vintíř - dodejme, že téměř devadesátiletý - o rok později ukázat Němcům cestu do země. Tím zároveň našla uspokojivé vysvětlení, proč Břetislav roku 1041 neopakoval své vítězství z předcházejícího roku a naopak byl německým panovníkem přinucen ke kapitulaci. Přitom to, co odborná literatura předkládala jako možnost, se brzy stalo v povědomí neodborné veřejnosti - zejména díky popularizujícím pracím - nepochybným faktem. Vintíř se v době vypjatého nacionalismu hodil pro roli zrádce nadobyčej dobře, nejen jako Němec, ale i proto, že měšťanská společnost 19. století měla - na rozdíl od barokních hagiografů - k mnichům a zvláště k eremitům postoj spíše odmítavý, že v jejich skutcích neviděla záslužné činy, nýbrž příživnictví. /Srovnej postavu poustevníka Beneše ve Smetanově Čertově stěně./

Diskontinuitu „vintířovské“ tradice si nejlépe uvědomíme, když srovnáme známý Brandlův oltářní obraz z roku 1718 s kresbou A. Liebschera pro Ottovy Čechy z roku 1883 /I, 125/. Břevnovský obraz zobrazuje umírajícího ušlechtilého starce, obklopeného mystickou září, k němuž se pokorně sklání kníže Břetislav, Liebscherova ilustrace lstivého vypaseného mnicha, který se s lucernou v ruce prodírá houštinou v čele houfu vyděšených Němců. Dodejme, že v soudobých pramenech nenajdeme oporu ani pro prvou, ani pro druhou scénu, že v obou případech jde o rozvedení sporých indicií pramenů podle dobových

potřeb. Dnes již Vintířovo jméno něco říká málokomu; pokud však poustevník Vintíř přece jen přežívá v historickém povědomí neodborníků, pak spíše v podobě, kterou mu dalo 19. století. /2/

Nedílnou součástí historické tradice vítězných bojů starých Čechů s nepřitelem se stává v 19. století kult „památných bojišť“. Tvoří důležitý článek dobové mytizace „památných“ či „posvátných“ míst české historie, která ve službě národnímu hnutí do značné míry nahradila někdejší barokní kult poutních míst. V některých případech, zvláště na Moravě, na něj i navázala /Hostýn, Velehrad/, jindy se vracela spíše k pohanskému pravěku Slovanů /Radhošť/, nebo synkreticky mísila obé./3/ Je samozřejmé, že kult památných míst nemohl minout stará bojiště, na nichž došlo k vítězným bitvám Čechů, ať již šlo o knížecí, královská nebo husitská vojska.

Z těchto míst si v českém historickém vědomí vydobily zcela mimořádné postavení Domažlice a jejich okolí. Uvědomíme si to nejlépe při prohlídce výtvarné výzdoby Národního divadla. V jeho základech najdeme kámen s nápisy Čerchov a Šumava-Domažlice, v salóncu prezidentské lóže Mařákův pohled na město a ve foyeru nám hrdinskou minulost Domažlicka připomenou dokonce dvě lunety, Stráž na pomezí a Domažlice. Prvá z nich představuje dvojici odhodlaných strážců pohraničního průmysku, druhá evokuje stíny a přízraky padlých na dávném česko-německém bojišti. /Stranou našich úvah ponecháváme pozdní Čerchov V. Beneše./ Žádné jiné místo v Čechách, dokonce ani Praha, není v malířské výzdobě naší první scény zastoupeno početněji.

Proměna Domažlicka v heroickou krajinu českých vítězství nad Němci měla nepochybně své důvody historické. Město leželo na samé zemské hranici, v jeho okolí po staletí probíhaly urputné lokální pohraniční potyčky a došlo tu i ke dvěma slavným vítězstvím Čechů: roku 1040 tu kníže Břetislav I. na hlavu porazil římského krále a pozdějšího císaře Jindřicha III. a roku 1431 tu hanebným útekem křižáků neslavně skončila pátá kruciáta. U nepříteli vzdáleného Nýrska pak byli roku 1467 poraženi Bavoři za křížové výpravy vyhlášené papežem proti Jiřímu z Poděbrad. Lokální tradice těchto vítězství

byla vskutku živá. V Domažlicích až do Bílé hory uschovávali trofeje z roku 1431, /4/ v 16. století žila ve městě i tradice, že boje roku 1467 probíhaly přímo za městskými hradbami a Břetislavovo vítězství bylo po staletí slaveno v nedalekém pivoňském klášteře, o němž Hájek z Libočan tvrdil, že leží přímo na někdejším bojišti a že vděčí Břetislavovi za své založení. /5/

Ovšem i jiná místa v Čechách se mohla chlubit neméně slavnými kapitolami válečné slávy. Např. Ústí nad Labem, v jehož okolí, u Chlumce, zvítězil roku 1126 Soběslav I. nad císařem Lotharem a o sedm století později koaliční vojska nad Napoleonovými vojáky. Přímě před městem se pak odehrálo významné vítězství husitů /a to ve skutečné bitvě, kdežto u Domažlic se křižáci dali na útěk dříve, než došlo k boji/. Vskutku také ve starší historické literatuře, např. u Pavla Stránského, je sice vždy zdůrazněna zásluha Domažlic při obraně vlasti, avšak rozhodně není stavěna nad obdobné zásluhy např. Ústí nad Labem, Klatov nebo Žatce. Teprve v době národního obrození se vlastenecký kult soustřeďuje jednoznačně na Domažlice.

Vysvětlení není příliš obtížné. Domažlice byly jediným pohraničním městem v Čechách, které zůstalo v první polovině 19. století jazykově českým, navíc jediným místem, v jehož okolí se etnická hranice prakticky kryla s hranicí státní. /Podobně tomu vlastně bylo ještě na Náchodsku, ale tam šlo o hranice se starou českou korunní zemí./ Svou váhu měl konečně i fakt, že vesnické okolí Domažlic začalo být již v době předbřeznové objektem mimořádného národopisného zájmu a obdivu pro svou zachovalost a svůj svéráz. /6/ Za této situace musela padnout při hledání krajiny heroického mýtu volba na Domažlicko. Oslavovat jako místo památných bojů s odvěkým nepřítelem německé Ústí nad Labem nebo Tachov bylo v 19. století nemyslitelné.

Oslava Domažlicka jako krajiny hrdinského mýtu přitom nevycházela jen ze známých bitev let 1040 a 1431, ale také a vlastně především - z údajných zápasů s germánskými sousedy za dob šerého slovanského dávnověku, které sem byly - vesměs bez jakékoliv opory v pramenech - historiky 19. sto-

letí lokalizovány. Počátky mýtizace domažlické krajiny jsou spojeny zejména s osobností Františka Palackého. Ten do okolí Domažlic položil několik dávných válečných střetnutí, neboť byl toho názoru, že „cestou zajisté k Domažlicím téměř veliká veliká vojska někdy z Němec do Čech táhnoucí vedena byla“. Palacký především ztotožnil na základě dosti násilné etymologie /Vogastisburg - Togastisburg - Tugost - Taus/ Domažlice s Vogastisburkem, u něhož roku 631 slavně zvítězil Sámo nad Franky. Navíc tudy nechal Palacký roku 805 táhnout do Čech jednomu ze tří proudů vojska Karla Velikého a konečně Břetislavovo vítězství z roku 1040 nově lokalizoval k Brůdku u Domažlic. /7/ K jeho domněnkám brzy přibyly další. Např. Božena Němcová přišla /1846/ s tvrzením, postrádajícím jakékoliv opory v pramenech, že známý poutní kostelík „na Vavřinečku“ u Domažlic byl založen Boleslavem I. „na poděkování za vítězství, které obdržel dne 10. srpna 955 v Šumavských lesích nad Maďary utíkajícími z Lešského pole, kde poraženi byli od císaře Otta I.“. /8/

V básnických sbírkách Jana Erazima Vocela se oběma historickým bitvám, z roku 1040 i 1431, dostalo na přelomu let třicátých a čtyřicátých i poetického - ovšem nepřiliš zdařilého - ztvárnění. /9/ Ostatně již roku 1813 slavil za rozmachu českého patriotismu, doprovázejícího vítězství koaličních vojsk nad Napoleonem, v pražském Stavovském divadle úspěch Štěpánkův vlastenecký kus Břetislav První, český Achilles, aneb Vítězství u Domažlic.

Hrdinská minulost Domažlicka se brzy stává argumentem v polemikách s německými protivníky a argumenty historické jsou přitom spojovány s národopisnými. Např. hrabě Eugen Černín ve známé polemice z roku 1844 zve německého nacionála Josefa Ranka na české Domažlicko s tím, že uvidí krajinu bohatou dějinami a zpěvy, slavná bojiště udatných Čechů, kteří dobyli na této půdě hodně krvavých vítězství, uslyší krásné písně dívek a spatří tance, jichž se nezřídka účastní i bělovlasí starci. /10/ Oslavovat tímto způsobem poněmčené Ústí nad Labem prostě nešlo.

Heroizace a přímo mýtizace krajiny kolem Domažlic vrcholí v letech šedesátých a sedmdesátých, zejména za táborového

hnutí, jež i v Domažlicích našlo velký ohlas. J. Wenzig a J. Krejčí zakončují svůj průvodce po Šumavě z roku 1860 výletem na Domažlicko, na bojiště z let 630 /!/, 1039 /!/, 1431 a 1467. Tvrdí přitom, že město bylo „schon in grauer Vorzeit ein Bollwerk Böhmens gegen feindliche Anfälle“ a spolu s městem oceňují i vojenské zásluhy Chodů. /11/

Ani Riegrův Slovník naučný nezůstává 1862 v hesle Domažlice u suchého konstatování střízlivých fakt, ale informuje, že krajina kolem Domažlic „pokryta jest slavnými bojišti, na kterých německá vojska do Čech vpadlá za své brala“. Mladocheský žurnalista P.J. Fišer 1868 v Povídkách a pověstech ze Šumavy sděluje, že z vrchu Bělče u Domažlic „sedm válčičů vždy vítězných pro Čechy přehlédnouti lze“, a dodává, že pohled ze šumavských výšin naplňuje Čecha svatými city „k místům, na nichž mečem a krví psána je naše historie“. /12/

Karel Jaromír Erben vede v témže roce domažlickou zemskou branou „všecky veliké nepřátelské tahy, kteréž na zemi českou pohromu nesouce od západu přicházely“, snaží se dokázat, že již před příchodem Čechů „mnohý národ, vítězný i přemožený, nejednou ... touto branou sem i tam se svalil“, s Palackým klade k Domažlicům válečné události let 631 a 805, ale navíc tvrdí, že i za dalších Sámových bojů „tvrz Domažlická, stojíc na hlavní cestě do země Durynské /!/ vždy nemálo činiti měla“, že byla svědkem nejen prvního tažení vojsk Karla Velikého do Čech roku 805, ale i druhého o rok později, a že také „příběhy válečné let 846-849, kteréžto slávou zbrani české se skončily“ i další válečné události 10. století „vždy nějaké pohybování v tomto průlivu, kdež oba dva nepřátelští živlové, český a německý, spolu se stýkali, způsobiti musely“. /13/ Svůj přehled dějin Chodů Erben příznačně zakončil husitským vítězstvím u Domažlic 1431, které již roku 1862 oslavil v almanachu Máj rozsáhlou básní, vydávanou v ediční poznámce za staročeskou píseň. /14/ V obrázkovém seriálu Slavná bojiště česká, otiskovaném v Květech 1868, samozřejmě nemohla chybět bojiště u Brůdku a Domažlic a výjimečný význam domažlické zemské brány a jejích strážců-Chodů neopomenul zdůraznit v populárním pojednání o zemských branách, publikovaném tehdy rovněž v Květech, ani geograf Josef Erben. /15/

340/

Představa hrdinské krajiny, dotvořená v šedesátých letech, se pak v různých obměnách opakuje i v pozdějších desetiletích, jak to dokumentuje např. Vrchlického výklad v Ottových Čechách. Podle mínění autora, který v Domažlicích prožíval své dětství, na Domažlicku „k dojmům přírodním druží se, ano valně je převyšují dojmy historické. Čtyři pohledy do dějin domácích, předstihující se důležitostí momentů politických a úchvatností velkolepých zde vykonaných skutků bohatýrských, otevírají se duševnímu oku poutníka...". Vrchlický nepochybuje, že u Domažlic „v bitvě tři dni trvajících a bojované uprostřed divoké scenerie pralesu od zuřivých Frankův a rekovných, svobodu svou hájících Slovanů, poražen byl francký král Dagobert“, a ve stejném duchu líčí i události let 1040, 1431 a 1467. /16/ Obranu středověkých hranic na Chodsku Vrchlický zpracoval v 80. letech i básnicky, zatímco Eliška Krásnohorská v téže době navázala na Erbena verši oslavujícími porážku křižáků roku 1431. /17/ A právě z tohoto nadšení nad heroickou minulostí Domažlic vyrůstá i zmíněná výzdoba Národního divadla.

V souladu s vývojovými tendencemi české národní ideologie je sakrifkace domažlické krajiny postupně doplňována kultem pohraničního horstva - Šumavy, resp. Českého lesa /obojí v té době dosud nebylo přesně rozlišováno/ a posléze jediné hory - Čerchova. Oslavu Šumavy jako pohraniční pevnosti, jako hráze proti německému přílivu, známe již z předbřeznové poezie:

Tam, kde Česká země se zavírá,
Šumava svou řízu, z černých borů
Tkanou, velebně prostírá
Přes rozsáhlou dolinu a horu.

Na nejvyšší vrchů Českých bání
Čnějí žuloví tam velikáni,
Jako pěstě obrovské se pnoucí,
Na vrahy se přes meze hrnoucí.

J.E. Vocol: Labyrint slávy. Praha 1846, s. 230.

Představa Šumavy jako hradby Čech, převzatá i odbornou literaturou, /18/ se rozvíjí zvláště v 70. letech ve známých nacionálně úderných básních Elišky Krásnohorské, shrnutých v cyklu Ze Šumavy /1873/. Krásnohorská tu čtenáři vykresluje krajinu, kde „búrka, zle ha vojna“, která do Čech chodí z Němec „jak šelma v krvelačném chvatu...., jako moře v rozkaceném běhu“, najde „pevné hory ... místo břehu“, „mocné skály“, jimž sám Bůh přikázal, aby tu stály jako „české země hrady“, najde šumavské lesy, kde koulící se kámen volá Němcům na setkání vstříc: „Delů vaše hlavy!“, kde se ručej běžící po skalisku mění „v samú krev“, kde vítr „húká píseň nenávisti“ /Chodská/.

Z řady pohraničních vrchů se postupně vyčleňuje jeden, který nabývá přímo povahy mýtického symbolu - Čerchov. Jako nejvyšší vrchol Domažlicka pochopitelně poutal pozornost návštěvníků kraje odedávna - vystoupil na něj i Bohuslav Balbín - avšak dlouho byl prost jakékoliv ideologické vázanosti. Ještě pro Boženu Němcovou byl pouhým dějištěm povídky Poslední medvěd na Čerchově. /19/ Když však na sklonku let šedesátých při kladení základního kamene k Národnímu divadlu a za táborového hnutí nabyl kult hor jako památných míst Čechů dosud nebývalých rozměrů, mění se i pohled na nejvyšší vrchol Českého lesa. Mezi základními kameny Národního divadla nechyběl ani kámen z Domažlicka, opatřený nápisy Šumava-Domažlice a Čerchov. Zemský poslanec Jakub Škarda jej tehdy předával zástupcům Sboru pro postavení Národního divadla se slovy, že má připomínat horu, která byla svědkem vítězství Sámova, Břetislava I. a husitů. /20/ Krátce poté se Čerchov mění v poezii E. Krásnohorské přímo v živou bytost, v dravé zvíře strážící přechod přes českou hranici a ještě roku 1924 se J.Š. Baarovi jeví jako „mohyla reků, Slovanstva pilíř nejzápadnější, obětní oltář na věky věků“, držící stráž nad zemskou branou a dělící svou žulovou patou dva světy, český a německý. /21/

Heroizace horské krajiny u Domažlic, vlastně jediných vskutku českých hor, byla tak sugestivní, že u neznámých čtenářů utvářela mylnou představu div ne krajiny vysokohorské. Sugerovala jim ji B. Němcová, píšící o „těch do oblak sahají-

cích vrchách" a o obyvatelstvu kolem Domažlic jako o hora-
lech, /22/ stejně jako A. Jirásek, začínající Psohlavce evo-
kací „pohorského kraje na úpatí strmého Čerchova i táhlé
Haltravy ... i hor ostatních Českého Lesa, jenž obrovským
valem zvedal se nad ztichlou krajinou, zanikaje v oblacích
i ve tmách". /23/ Oba jako by tu navazovali na romantické po-
jetí jevištní krajiny u J.N. Štěpánka, který ve scénické po-
známce k Břetislavovi určoval tvářnost domažlického bojiště
takto: „Dolina u Domažlic pod černým lesem. Vysoké hory, sem
tam rozsedliny, jedna skála na druhé, takže svrchní do oblak
strměti se zdají." /24/ Při návštěvě Chodska museli být ovšem
čtenáři trochu rozčarováni. Přiznává to ostatně Tereza Nová-
ková, která tu roku 1899 marně hledala „oněch holých, ponu-
rých srázů, jež jsme si sugerovali, očekávající kraj alespoň
podalpský ..., končinu velmi horskou, silně zalesněnou, drs-
nou, větry ustavičně ošlehanou", místo níž našla smavý kraj
luk, kyprých polí, rybníčků a přívětivých kopců, odkud si
odnesla slunný, usměvavý obrázek. /25/

Až dosud jsme sledovali působení hrdinské tradice Domažlic-
ka v celonárodním měřítku. Ideologové českého národního hnu-
tí však při jejím rozvíjení měli na mysli ještě jeden cíl:
upevnění národního vědomí v samých Domažlicích. To se bouř-
livě rozvíjelo od počátku let šedesátých. Manifestovalo se
takovými akcemi, jako bylo založení Měšťanské besedy /1861/,
dvojí slavnostní uvítání F. Palackého a F.L. Riegra /1861,
1862/, první vlastenecký ples /1862/. Vlastenecký ruch v Do-
mažlicích vyvrcholil roku 1868 vysláním kamene z Čerchova
/přesněji z jeho úpatí/ na staveniště Národního divadla
a uspořádáním mohutného tábora lidu na Rýznberku. Jeho vněj-
ším výrazem bylo i nahrazení rakouského orla českým lvem na
věži Chodského hradu /1869/ a nová, vlastenecká výzdoba Dol-
ní brány, provedená roku 1868 podle návrhu domažlického dě-
kana Karla Hájka. /26/ Místní předáci národního hnutí ani
hosté nikdy neopomněli ve svých slavnostních projevech zdů-
raznit historickou úlohu Domažlic jako hráze Čech proti
vnějšmu nepříteli. Nálady ve městě hezky charakterizuje bá-
seň Domažlická, kterou roku 1862 věnuje městu F.J. Vacek Ka-
menický. „Domažličané statní ..., vlasti synové ... zdární,

obstojní a nepodvratní, věrní Češi, hoši švarní", slibují v básni, která se brzy stala velmi populární, že se neodcizí vlasti, národu a trůnu a nedají sobě vzít Svatováclavskou korunu.

Domažlická Dolní brána, stojící do té doby bez jakékoliv výzdoby, byla roku 1868 vybavena populárním dvouverším „Domažlice, pevná vlasti hráz, co jste někdy byly, buďte zas!“, městským znakem a nápisem Togastisburg 630. Při puristické opravě brány 1908 byly dvouverší i erb, původně /1868/ namalované na omítku, vytesány do kamene a návštěvníci Domažlic je obdivují dodnes. Nápis Togastisburg 630 však již obnoven nebyl, protože mezitím začali někteří autoři hledat místo Sámova vítězství nad Franky jinde. Odstranění nápisu nicméně vyvolalo ostrou kritiku, a to ze strany, odkud bychom ji neočekávali. Německý list Pilsner Tagblatt obvinil Domažlické z vandalismu, usilujícího o odstranění dokladu prastaré německé historie města, a přiměl k intervenci i památkové úřady. A Domažličtí, ještě nedávno tak hrdí na Sámovo vítězství, lokalizované k jejich městu Palackého etymologií, se nyní bránili, že jména „Vogastisburg a Togastisburg objevují se zřídka v některých dějepisech a za názvy těmi se město Domažlice jen tuší“. /27/

Nečekaný epilog dokládá snad poněkud drasticky to, k čemu směřoval všechen materiál našeho příspěvku, totiž skutečnost, že vztah společnosti k objektivně daným historickým faktům nebyl nikdy pasívní, že utváření historického vědomí a historické tradice bylo aktivním procesem, který vždy vycházel z objektivních společenských zájmů jednotlivých tříd a společenských skupin, že funkce tradice byla vždy výsostně funkcí ideologickou.

POZNÁMKY

- /1/ Srovnej např. J. Novotný, K formování husitské tradice za národního obrození. Husitský Tábor 4, 1981, s. 187-192.
- /2/ G. Lang, Gunther der Eremit in Geschichte, Sage und Kult. Studien und Mitteilungen zur Geschichte des Benediktiner-Ordens, 59, 1941, H. 1, 49 n.;

- B. Krzemińska, Boj knížete Břetislava I. o upevnění českého státu /1039-1041/. Rozpravy ČSAV, ř. SV, 89, 1979, 5; R. Turek, Role jihozápadních Čech v bojích Břetislava I. s Jindřichem III. Minulostí Západočeského kraje 19, 1983, s. 163-180.
- /3/ Srovnej V. Macura, Znamení zrodu. České obrození jako kulturní typ. Praha 1983, s. 208-220. K Hostýnu viz O. Králík, Historická skutečnost a postupná mytizace mongolského vpádu na Moravu roku 1241. Příspěvek k ideologii předbřeznové Moravy. Olomouc 1969.
- /4/ F.M. Bartoš, Husitské vítězství u Domažlic roku 1431. Minulostí Západočeského kraje 3, 1964, s. 153.
- /5/ Známé tři latinské veršované skladby o této bitvě a její obraz, umístěný dnes v domažlickém muzeu. Vše pochází z 18. stol.
- /6/ E. Felix, Chodsko v českém písemnictví. Praha 1940, s. 13 n.
- /7/ F. Palacký, Geschichte von Böhmen, I, Prag 1836, s. 79, 100, 283.
- /8/ M. Novotný /ed./, Život Boženy Němcové. Dopisy a dokumenty, I, Praha 1951, s. 228.
- /9/ J.E. Vocel, Přemyslovci. Praha 1839, s. 52-55 /Bitva Domažlická/. Týž, Meč a kalich. Praha 1843, s. 153-154 /Rysenberský hon/.
- /10/ J.V. Šimák, Polemika se Šuselkou r. 1844. LF 61, 1934, s. 186.
- /11/ J. Wenzig - J. Krejčí, Der Böhmerwald. Natur und Mensch. Prag 1860, s. 162.
- /12/ P.J. Fišer, Povídky a pověsti ze Šumavy. Praha 1868, s. 5.
- /13/ K.J. Erben, Dějiny Chodů. Od nejstarších dob až po války husitské. In: Dílo Karla Jaromíra Erbena, ed. A. Grund, II, Próza a divadlo, Praha 1939, s. 102-106.
- /14/ K.J. Erben, Píseň o vítězství u Domažlic léta 1431. Dílo I, Praha 1938, s. 186-8.
- /15/ Květy, roč. 1868, s. 20-23, 318-319; 307-310, 315-318, 323-326, 331-334, 339-342, 347-350.
- /16/ J. Vrchlický, Průsmyk Kdyňský, Domažlicko. In: Čechy, I, red. F.A. Šubert, Praha 1883, s. 44. Srov. též s. 37-39.
- /17/ E. Krásnohorská, Dědicové. In: Vlny v proudu /1885/ a J. Vrchlický. Píseň Chodů v zásekách šumavských, in: Na domácí půdě /1888/.
- /18/ „Der geschichtlich berühmte Böhmerwald, diese mächtige Schanze des Čechenlandes“, nazývá Šumavu r. 1848 první historik Chodů J.L. Weisel. Srov. L. Weisel, Der Choden-Prozess. Panorama des Universums, 15, 1848, 7 Heft, S. 65.
- /19/ Srov. M. Novotný, Nově objevený příspěvek Boženy Němcové. Slovo a slovesnost, 13, 1951, s. 8-12, 150-156.
- /20/ K. Bolomský, Z dějin města Domažlic. Rkp. v Muzeu Chodska v Domažlicích, s. 41.
- /21/ J.Š. Baar - J.F. Hruška - F. Teplý /ed./, Chodská čítanka. Vyškov 1927, s. 298-300. Báseň byla věnována Jindřichu Jindřichovi a byla jím zhudebněna.
- /22/ Život Boženy Němcové I, s. 170.
- /23/ A. Jirásek, Pschlavci. Praha 1950, s. 14.
- /24/ Dějiny českého divadla, II, Praha 1969, s. 115.
- /25/ T. Nováková, S poutnickou holí a brašnou. Praha 1930, s. 199-200.
- /26/ K. Bolomský, op. cit., s. 41-51. K. Hájek, Paměti dějepisce o vlasti české vůbec, zvláště pak o Domažlicích od srpna 1866. Rkp. v Muzeu Chodska v Domažlicích, s. 29, 37-40. Posel od Čerchova, roč. 22, 1893, č. 36, 37, 39, roč. 54, 1925, č. 14 a 21.
- /27/ Posel od Čerchova 37, 1908, č. 3.